

Міністерство освіти і науки України
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Ministry of Education and Science of Ukraine
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ:
КОНЦЕПЦІЇ, ПАРАДИГМА,
РОЗВИТОК, УДОСКОНАЛЕННЯ**

Збіник наукових праць

Заснований у 2022 році
Видається чотири рази на рік

**PUBLIC ADMINISTRATION:
CONCEPTS, PARADIGM,
DEVELOPMENT, IMPROVEMENT**

A collection of scientific papers

Founded in 2022
Published four times a year

Випуск | **10** | Issue

Переяслав | 2024 | Pereiaslav

П 88 Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення: Збірник наукових праць. Вип. 10. Переяслав (Київська обл.). Домбровська Я.М. 2024. 120 с.

Засновник: Університет Григорія Сковороди в Переяславі
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
серія KB № 25092-15032P від 14.01.2022 р.

Ідентифікатор медіа R30-04678 відповідно до рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення 25.04.2024 № 1442

Рекомендовано до друку Вченою радою Університету Григорія Сковороди в Переяславі
протокол № 4 від 19 грудня 2024 р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 1309 від 25 жовтня 2023 р.

збірник наукових праць «Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення» внесений до Переліку
наукових фахових видань України, категорія «Б»,
за спеціальності – 281 державне управління

Голова редколегії:

ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ
Оксана Ігорівна доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Заступник голови редколегії

КАРПА
Марта Іванівна доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Секретар редколегії:

БУРИК
Зоряна Михайлівна доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Редакційна колегія:

ВОРОТІН
Валерій Євгенович доктор наук з державного управління, професор, завідувач відділу комплексних проблем державотворення Інституту законодавства Верховної Ради України

ГБУР
Зоряна Володимирівна доктор наук з державного управління, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика

ДУРМАН
Микола Олександрович доктор наук з державного управління, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, заслужений працівник освіти України

КРЮКОВ
Олексій Ігорович доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування в сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України

ПАСІЧНИК
Василь Миколайович доктор наук з державного управління, доцент кафедри державної політики та врядування Національного університету «Львівська політехніка»

ПОПРОЦЬКИЙ
Олександр Павлович доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

СІМАК
Сергій Васильович доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та економіки навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, Заслужений економіст України

СУРАЙ
Інна Геннадіївна доктор наук з державного управління, професор кафедри публічної політики ННІ публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЯРОВОЙ
Тихон Сергійович доктор наук з державного управління, професор кафедри міжнародних відносин та політичної комунікації Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Hakan
GÜLERCE PhD, Professor of the Department of Sociology, Harran University, Mardin Karayolu Üzeri 18, Sanliurfa, (Turkey)

Farouq
Ahmad Al Azzam Ph.D. (Law), Professor, Assistant Professor of Private Law Department, College of Law, Jadara University (Jordan)

Sandeep
Kumar Gupta Ph.D. (B.H.U.), FDP (IIM, Indore), ADP (Wharton School, USA) QIP (IIT BHU), IIMT College of Engineering (India)

P 88 **Public administration: concepts, paradigm, development, improvement:** Collection of scientific papers. Iss. 10. Pereiaslav (Kyiv region). Dombrovska Y.M. 2024. 120 p.

Founder: Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Certificate of state registration of a printed media product:
KV series № 25092-15032P dated January 14, 2022

Media identifier R30-04678 in accordance with the decision of the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting
of 04/25/2024 No. 1442

Recommended for publication by the Academic Council of Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav.
Protocol № 4, December 19, 2024

By the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 1309 of October 25, 2023,
the collection of scientific papers «**Public Administration: Concepts, Paradigm, Development, Improvement**» is included in the
List of Scientific Professional Publications of Ukraine,
category «B», by specialty – 281 public administration

Head of the editorial board:

PARKHOMENKO-
KUTSEVIL
Oksana Igorivna
doctor of sciences in public administration, professor, head of the department of public management and administration at Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Deputy head of the editorial board:

KARPA
Marta Ivanivna
doctor of sciences in public administration, professor of the Department of public management and administration at Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Secretary of the editorial board:

BURYK
Zoryana Mykhailivna
doctor of sciences in public administration, professor of the department of public management and administration of Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Editorial board:

VOROTIN
Valery Yevhenovich
doctor of sciences in public administration, professor, head of the department of complex problems of state formation of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine

GBUR
Zoryana Volodymyrivna
doctor of sciences in public administration, professor of the Department of Health Care management and public administration of the P.L. Shupyk National Healthcare University of Ukraine

DURMAN
Mykola Oleksandrovych
doctor of sciences in public administration, professor of the Department of public administration and local self-government of the Kherson National Technical University, Honored Education Worker of Ukraine

KRYUKOV
Oleksiy Ihorovych
doctor of sciences in public administration, professor of the Department of public administration in the field of civil protection of the National University of Civil Protection of Ukraine

PASICHNYK
Vasyl Mykolayovych
doctor of sciences in public administration, associate professor of the Department of Public Policy and Governance of the Lviv Polytechnic National University

POPROTSKIY
Oleksandr Pavlovich
doctor of sciences in public administration, professor of the Department of public management and administration at Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

SIMAK
Serhiy Vasyliovych
doctor of sciences in public administration, professor of the Department of Public Administration and Economics of the Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Nature Management of Tavrida National V.I. Vernadsky University, Honored Economist of Ukraine

SURAY
Inna Hennadiyivna
doctor of sciences in public administration, professor of the Department of Public Policy, National Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University

YAROVY
Tikhon Serhiyovych
doctor of sciences in public administration, professor of the Department of International Relations and Political Communication of the Open International University of Human Development «Ukraine»

Hakan
GÜLERCE
PhD, Professor of the Department of Sociology, Harran University, Mardin Karayolu Üzeri 18, Sanliurfa (Turkey)

Farouq
Ahmad Al Azzam
Ph.D. (Law), Professor, Assistant Professor of Private Law Department, College of Law, Jadara University (Jordan)

Sandeep
Kumar Gupta
Ph.D. (B.H.U.), FDP (IIM, Indore), ADP (Wharton School, USA) QIP (IIT BHU), IIMT College of Engineering (India)

ЗМІСТ

Бурик Зоряна, Пархета Вікторія, Нагірняк Михайло, Лазарева Алла. АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВІЙНИ	6
Ващенко Сергій, Гагаріна Ірина, Ярошук Ярослав. ВПРОВАДЖЕННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	18
Воротін Валерій, Проданик Василь. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА РЕСУРСНО-ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЗГУРТОВАНOSTІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	26
Гбур Зоряна. РОЗВИТОК ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ, БАР'ЄРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	36
Губенко Валентина. ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ В УКРАЇНІ	45
Делія Оксана, Делія Микола. ПИТАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ	57
Круглов Віталій. МОДЕЛІ ЕФЕКТИВНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	64
Пархоменко-Куцевіл Оксана. СУЧАСНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ЗАКОРДОННІ ПРАКТИКИ ТА ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	74
Помаза-Пономаренко Аліна, Тарадуда Дмитро. РЕФОРМУВАННЯ Й ОМОЛОГАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	85
Редзюк Вячеслав, Редзюк Наталія. ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ	93
Сікачовський Андрій. ОСОБЛИВОСТІ ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ВІДНОСИНАХ З КНДР	102
Сухарніков Володимир. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ	110

CONTENT

Buryk Zoriana, Parkheta Viktoriia, Nahirniak Mykhailo, Lazareva Alla. ASPECTS OF SOCIAL SECURITY AND SOCIAL PROTECTION IN TIMES OF WAR	6
Vashchenko Serhii, Haharina Iryna, Yaroshchuk Yaroslav. IMPLEMENTATION AND IMPROVEMENT OF THE ELECTRONIC DOCUMENT MANAGEMENT SYSTEM IN PUBLIC ADMINISTRATION	18
Vorotin Valerii, Prodanyk Vasyl. STRATEGIC VISION OF EUROPEAN STATE-FORMATION AND THE RESOURCE-ENVIRONMENTAL COMPONENT OF PUBLIC ADMINISTRATION COHESION IN UKRAINE	26
Hbur Zoryana. DEVELOPMENT OF RENEWABLE ENERGY SOURCES IN UKRAINE: OPPORTUNITIES, BARRIERS AND PROSPECTS	36
Hubenko Valentyna. PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A MECHANISM FOR IMPLEMENTING THE NEW UKRAINIAN SCHOOL REFORM AND OVERCOMING EDUCATIONAL CHALLENGES IN UKRAINE	45
Deliia Oksana, Deliiia Mykola. TO THE ISSUE OF THE INSTITUTIONAL CAPACITY OF INFORMATION AND ADVISORY SUPPORT OF AGRICULTURE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROSPECTS OF AGRARIAN POLICY	57
Kruhlov Vitalii. MODELS OF EFFECTIVE PUBLIC ADMINISTRATION UNDER MARTIAL LAW	64
Parkhomenko-Kutsevil Oksana. MODERN ASPECTS OF SOCIAL PROTECTION OF PERSONS WITH DISABILITIES: FOREIGN PRACTICES AND EXPERIENCE FOR UKRAINE	74
Pomaza-Ponomarenko Alina, Taraduda Dmitry. REFORM AND HOMOLOGATION OF PUBLIC MANAGEMENT OF THE HEALTH CARE SYSTEM IN UKRAINE	85
Redziuk Vyacheslav, Redziuk Nataliia. FORMATION OF THE STATE INFORMATION POLICY OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF HYBRID WARFARE	93
Sikachovskyy Andriy. FEATURES OF SOUTH KOREAN DIPLOMACY IN RELATIONS WITH THE NORTH KOREA	102
Sukharnikov Volodymyr. PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE: CONTEMPORARY CHALLENGES	110

УДК 364.3

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-10-6-17>

Бурик Зоряна, доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяслав

Buryk Zoriana, Doctor of Science in Public Administration, Professor of Department of Public Administration and Management, Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4394-6766>

✉ z.burik@ukr.net

Пархета Вікторія, доктор філософії, старший викладач кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Parkheta Viktoriia, Ph.D. in Law, Senior Teacher of the Department of Social and Legal Disciplines, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

✉ parkhetaviktoria@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2774-4790>

Нагірняк Михайло, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Nahirniak Mykhailo, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Work, Management and Social Sciences, Lviv State University of Life Safety

✉ skymikle@meta.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1292-4716>

Лазарева Алла, кандидат філософських наук, доцент Національного університету «Одеська політехніка»

Lazareva Alla, Candidate of Philosophical Sciences, Assistant of Professor, Odesa Politechnic National University

✉ fort4356all@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7817-2481>

АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

ASPECTS OF SOCIAL SECURITY AND SOCIAL PROTECTION IN TIMES OF WAR

Анотація. У статті проаналізовано поточну ситуацію та невирішені питання соціального забезпечення та соціального захисту населення у воєнний час. Розглянуто необхідність соціального захисту, вивчено основні аспекти соціальної допомоги населенню України, визначено важливість здійснення соціального захисту населення у воєнний час. Через призму показників соціального захисту населення проаналізовано дану систему в Україні в умовах воєнного стану. Зокрема, розглянуто аналіз видатків на соціальний захист та соціальну допомогу населенню України напередодні та під час війни у 2021–2023 рр., а також рівень бідності населення України у 2021–2023 рр. Проаналізовані виклики, з якими стикається система соціального захисту в Україні, такі як фінансові обмеження та неефективна законодавча база. У зв'язку з цим, наголошено на необхідності визначення пріоритетів державної політики щодо соціального захисту населення та розробки напрямів і засобів

оптимізації системи соціального захисту населення в умовах війни. Наголошено на необхідності гнучкого підходу до систем соціального захисту у воєнний час, а саме: захист внутрішньо переміщених осіб; соціальний захист ветеранів та військовослужбовців; матеріальне забезпечення цивільного населення; підтримка дітей та вразливих груп; міжнародна підтримка та допомога; соціальна згуртованість та підтримка місцевих громад. Акцентовано увагу на необхідності гнучкого підходу до оптимізації системи соціального захисту у воєнний час за низкою напрямів та інструментів. Зазначено, що основними напрямками вдосконалення державного управління бюджетними фінансами у сфері соціального захисту є, по-перше, дотримання принципу збалансованості соціального захисту цивільного населення та фінансової спроможності, по-друге, посилення відповідальності місцевих органів влади за використання виділених коштів та контролю за цим процесом.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальний захист, фінансування соціальної сфери, видатки, соціальні права, соціальна політика, держава.

Abstract. The article analyzes the current situation and unresolved issues of social security and social protection of the population in wartime. The necessity of social protection is considered, the main aspects of social assistance to the population of Ukraine are studied, and the importance of social protection of the population in wartime is determined. The system of social protection of the population in Ukraine under martial law is analyzed through the prism of social protection indicators. In particular, the analysis of expenditures on social protection and social assistance to the population of Ukraine before and during the war in 2021-2023, as well as the poverty rate of the population of Ukraine in 2021-2023, is considered. The challenges faced by the social protection system in Ukraine, such as financial constraints and an ineffective legislative framework, were also considered. In this regard, it was emphasized that it is necessary to determine the priorities of state policy on social protection of the population and to develop directions and means of optimizing the social protection system. The need for a flexible approach to social protection systems in wartime is emphasized, namely: protection of internally displaced persons; social protection of veterans and military personnel; material support for civilians; support for children and vulnerable groups; international support and assistance; social cohesion and support for local communities. The author emphasizes the need for a flexible approach to optimizing the social protection system in wartime in a number of areas and instruments. It is noted that the main areas for improving public administration of budgetary finances in the field of social protection are, firstly, compliance with the principle of balancing social protection of the civilian population and financial solvency, and secondly, strengthening the responsibility of local authorities for the use of allocated funds and control over this process.

Keywords: social security, social protection, social protection of the population, social protection of persons with disabilities, financing of the social sphere, expenditures, social rights, social policy, the state.

Постановка проблеми. Надання соціальних послуг є важливою функцією будь-якої держави. Проте під час війни кількість людей, які потребували допомоги, зросла в рази. Наприклад, за перші 18 місяців війни кількість інвалідів зросла з 300 тис. до 3 млн. осіб. Агресія росії проти України спричинила незліченні людські та матеріальні втрати. Українці зіткнулися із знищенням інфраструктури, будинків, автомобілів, роботи та втратою основних засобів до існування. Велика кількість людей була змушена покинути свої домівки. За останніми даними, близько 5 мільйонів людей втратили свої домівки. Оскільки війна триває, кількість нужденних може продовжувати збільшуватися.

Проблеми в системі соціальних послуг призвели до зниження доступності та якості соціальних послуг у громадах. Видатки місцевих бюджетів на соціальну допомогу коливаються від 3% до 13%, в середньому 7,2%. Водночас обсяг наданих соціальних послуг не має прямої кореляції з рівнем соціальних витрат на

душу населення в регіоні. Це пов'язано з тим, що більшість соціальних видатків витрачається на заробітну плату працівникам, що становить від 79% до 98% від загальної суми. В середньому менше 10% соціальних видатків спрямовується на організацію та надання соціальних послуг. Ще один наслідок – нерівний доступ людей до соціальних послуг: у 2022 р. з 14699 громад надавачі соціальних послуг були створені лише у 850.

Ці наслідки особливо тяжкі після початку масштабної інвазії, особливо в громадах, які зіткнулися з тимчасовою окупацією та ворожістю. У таких ситуаціях попит на соціальні послуги швидко зростає, але ресурси, необхідні для їх надання, значною мірою обмежені, а інфраструктура зруйнована або пошкоджена.

Загалом, початок повномасштабного вторгнення зумовив необхідність внесення змін до законодавства у сфері соціальних послуг. Однак держава виявилася не готовою до викликів війни.

Захист соціальних прав людини є особливо важливим з огляду на те, що мільйони людей втратили домівки, майно, роботу, засоби до існування, фізичне та психічне здоров'я. Одним із викликів для України в надзвичайно складній економічній ситуації, спричиненій збройним вторгненням росії, є належне функціонування системи соціального захисту та допомоги жертвам війни. З початком повномасштабного російського вторгнення в Україну система соціального захисту зіткнулася з двома основними викликами: збереження соціальних виплат, допомог та пенсій, передбачених чинним законодавством; забезпечення надання соціальних послуг та надання допомоги внутрішньо переміщеним особам та особам, які постраждали внаслідок збройного вторгнення. Тому пошук дієвих механізмів та ефективних шляхів налагодження роботи систем соціального захисту є актуальним напрямом наукових досліджень та нагальним практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти формування та розвитку сучасної пенсійної системи висвітлюються такими українськими ученими як О. Вакуленко [1], Т. Гітис [2], Т. Голубенко [1], І. Івженко [1], К. Мікуляк [6], Н. Сивульська [7], А. Славкова [7], І. Федорович [10] та ін. Попри це виникає потреба дослідити тематику соціального захисту у реаліях подій та явищ, які впливають та суттєво підкреслюють важливість даного питання. Відтак, проблема реалізації соціальної допомоги населенню та його захисту в умовах війни набуває особливої актуальності.

Мета статті – аналіз поточного стану системи соціального забезпечення та соціального захисту в Україні в умовах війни, визначення основних проблем та обмежень, а також визначення пріоритетів державної політики соціального захисту з метою оптимізації даної системи; покращення якості та доступності соціальних послуг.

Виклад основного матеріалу. Доступність і якість соціальних послуг свідчить про те, що держава може надати підтримку, якої потребують її громадяни в різних обставинах, включаючи інвалідність, старість, втрату житла та роботи, втрату батьків. Зараз в Україні дуже добре ведеться робота з надання соціальної допомоги громадянам, які постраждали від війни. Відповідно до законодавства України, соціальні виплати та соціальні послуги надаються скрізь, де це можливо (у тому числі у віддалених районах). В Україні ще багато роботи, щоб визначити та встановити соціальні потреби та соціальні послуги для нових груп громадян, які постраждали від російсько-української війни, а також розробити нові нагальні аспекти законодавства та інститутів України для

фінансування соціальних послуг [1]. Перехід до ринкових відносин потребує створення ефективної системи соціального захисту населення. В Україні така система побудована і включає такі елементи: індекс споживчих цін, встановлення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, мінімальної пенсії за віком [2, с. 116]. Динаміка цих показників наведена на рис. 1.

Таким чином, прожитковий мінімум в Україні затверджений на законодавчому рівні для забезпечення встановлених соціальних прав, базується на можливості розподілу обмежених бюджетних коштів.

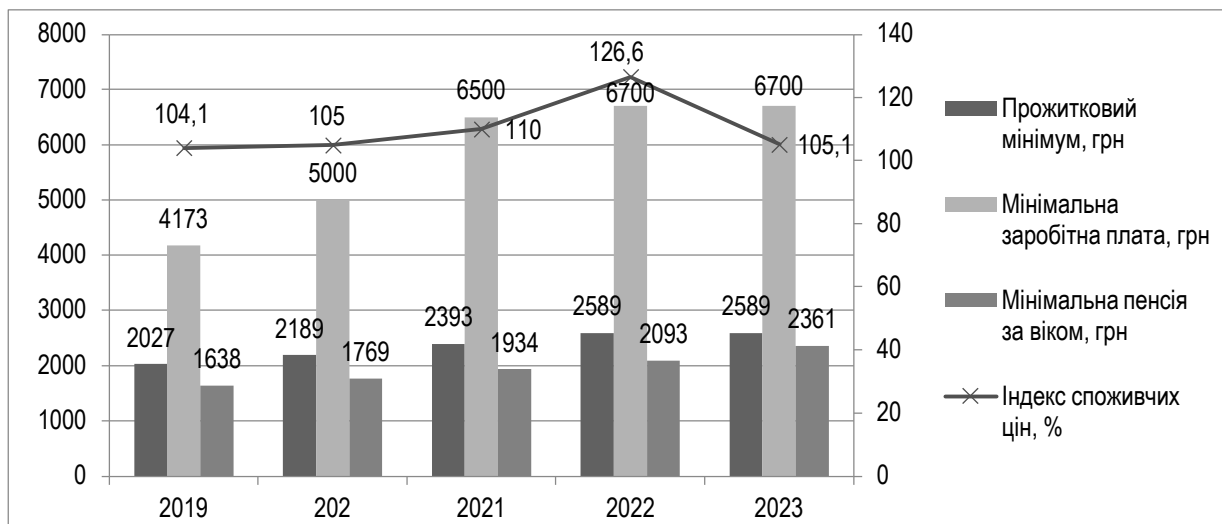

Рис. 1. Динаміка основних показників формування соціального захисту населення України

Джерело: сформовано авторами на основі [3-5]

Першим видом соціального захисту, передбаченим українським законодавством, є мінімальна заробітна плата. Очевидно, що нинішній розмір мінімальної заробітної плати не задовольняє потреби працівників та їхніх сімей. За такої ситуації заробітна плата втрачає свою мотиваційну функцію відтворення робочої сили та забезпечення мотивації до праці. Підвищення мінімальної заробітної плати в Україні також призвело до змін у соціальному забезпеченні пенсіонерів. При цьому на соціальний захист у 2024 р. заплановано 469 млрд грн, що на 25 млрд грн більше, ніж у 2023 р. Підвищено мінімальну заробітну плату та прожитковий мінімум на одну особу, а також перераховано та підвищено пенсії [6]. Це є результатом збільшення видатків в інших сферах, таких як економічна діяльність, громадський порядок, безпека та правосуддя. З початку великої війни частка соціальних видатків значно зменшилася і є найнижчою за останні роки [7]. Однак важливість підтримки людей в умовах воєнного стану призвела до меншого скорочення видатків на соціальний захист (рис. 2).

Соціальні послуги в Україні набувають особливого значення в умовах війни, коли виклики стають дедалі масштабнішими, а кількість людей, які потребують допомоги, зростає в рази.

Наприклад, трохи більше ніж за два роки повномасштабної війни кількість людей з інвалідністю зросла і перевищила 3 мільйони, а кількість внутрішньо переміщених осіб станом на червень 2024 р. становила 4,6 мільйона. Крім того, частка людей похилого віку неухильно зростає і може досягти 21% до 2041 р. Приблизно 29% населення України живе в бідності.

Ці соціальні проблеми спостерігалися ще до початку повномасштабного вторгнення, але загострилися з 2022 р. За два роки повномасштабного

вторгнення видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення за функціональною категорією зросли на 38,3% (130 млрд грн): у 2023 р. на соціальний захист було виділено 469,3 млрд грн, або 11,7% від загального обсягу видатків державного бюджету. Це на 10,2% або 43,3 млрд грн більше, ніж у 2022 р. (рис. 3). Зокрема, видатки на соціальний захист пенсіонерів зросли на 40,7 млрд грн до 273,6 млрд грн завдяки індексації пенсій у 2023 р.

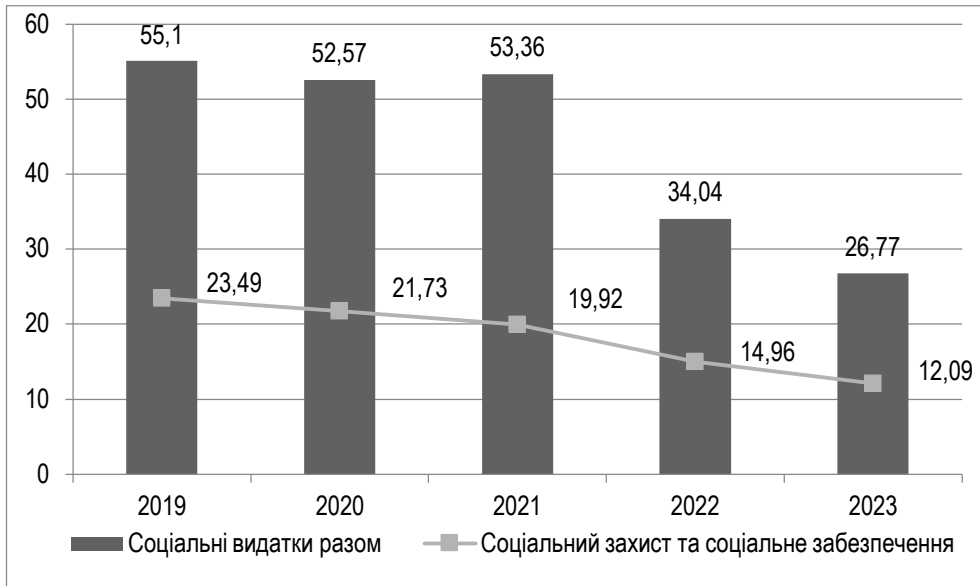

Рис. 2. Динаміка видатків на соціальний захист, %
Джерело: сформовано авторами на основі [8]

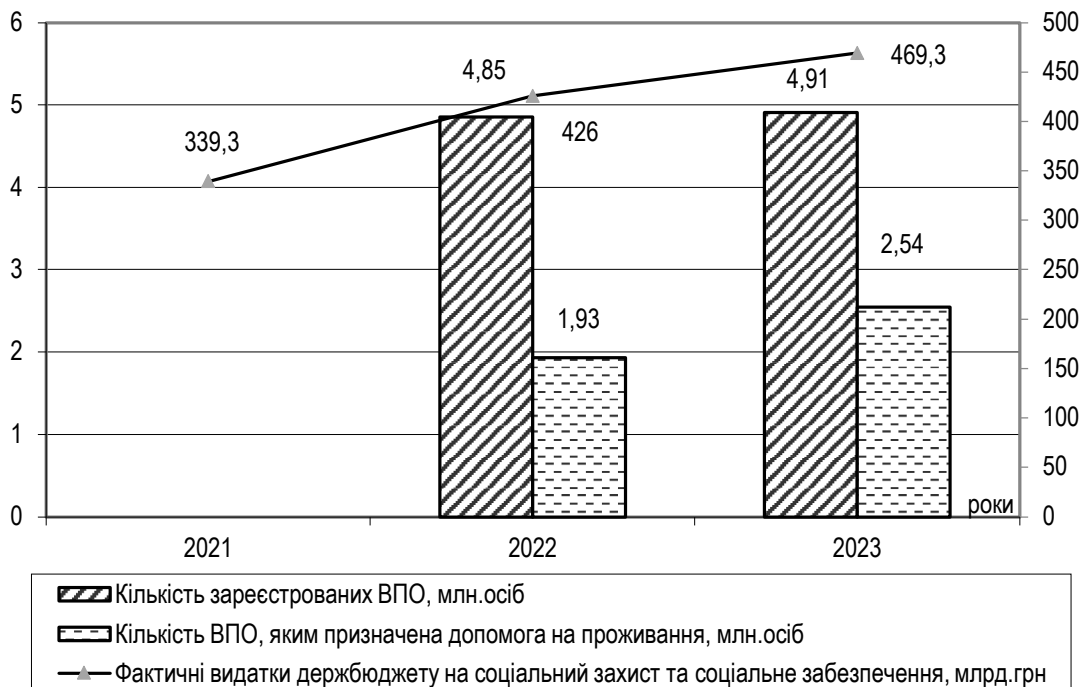

Рис.3. Фактичні видатки держбюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення та кількість ВПО у 2021–2023 рр.
Джерело: [9]

Триваючі бойові дії, регулярні ракетні обстріли та пов'язані з ними пошкодження і руйнування будинків та інфраструктури збільшили кількість зареєстрованих ВПО на 55,3 мільйона осіб у 2023 р., склавши на кінець року 4,91 мільйона осіб. Однак частина зареєстрованих ВПО повернулася до попереднього місця реєстрації, хоча і зберегла статус ВПО. У 2023 р. 2,54 млн (51,7%) зареєстрованих ВПО отримали грошову допомогу для покриття витрат на проживання. У 2022 р. таку допомогу отримували 39,8% ВПО, тоді як у 2023 р. – 39,8%. У 2023 р. кількість ВПО, які отримали цю допомогу, збільшилася на 602800 осіб у зв'язку зі зміною умов отримання грошової допомоги для покриття витрат на проживання.

У 2022–2023 рр., незважаючи на повномасштабну війну, використання коштів місцевих бюджетів зросло (див. рис. 4): у 2022 р. обсяг виконання бюджету на соціальні видатки становив 83,17% від уточненого річного плану, при цьому невикористаними залишилися майже 5,9 млрд грн; станом на 2023 р. обсяг виконання бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення склав 90,97% від уточненого річного плану, при цьому невитраченими залишилися майже 4,45 млрд грн.

Рис. 4. Порівняльний аналіз виконання місцевого бюджету на соцсферу у 2021–2023 рр.

Джерело: [9]

Це може свідчити про невиконання бюджету за доходами, низьку якість бюджетного планування в соціальному секторі та іноді передчасні управлінські рішення, особливо через триваючу війну, міграцію та брак людських ресурсів.

Україна успадкувала складну та розгалужену систему соціального захисту, яка з часом була розширена різними соціальними програмами та соціальними пільгами, завдяки чому більшість населення охоплена різними формами соціальної допомоги [10, с. 161]. Однак це також поклато значний тягар на державні фінанси. Базові соціальні виплати в Україні залишаються низькими, а соціально орієнтована фіскальна політика держави є неефективною в досягненні її основних цілей – скорочення бідності, зменшення нерівності доходів та підвищення якості життя [11, с. 25].

Ситуація війни висуває особливі вимоги до державної політики соціального захисту та ставить багато нових викликів, пов'язаних із безпекою населення,

забезпеченням базових потреб та наданням допомоги постраждалому населенню. У цьому контексті соціальна політика має швидко адаптуватися та протистояти новим реаліям (табл. 1).

Таким чином, у воєнний час соціальна політика зосереджується на задоволенні базових потреб населення, захисті постраждалих та підтримці найбільш вразливих верств населення внаслідок війни.

Таблиця 1

Виклики щодо державної політики соціального захисту

<i>Виклики</i>	<i>Сутнісна характеристика</i>
Захист постраждалих від війни	Допомога вимушеним переселенцям (ВПО), матеріальна допомога біженцям, реабілітація постраждалих
Соціальна підтримка військовослужбовців та їхніх сімей	Виплати військовим, допомога сім'ям загиблих, реабілітація ветеранів
Підтримка зайнятості в умовах кризи	Програми зайнятості для переселенців, підтримка економіки, зайнятість демобілізованих військових
Житлові програми для постраждалих від війни	Тимчасове житло, компенсації за зруйноване житло, програми будівництва
Соціальний захист дітей	Психологічна допомога дітям, підтримка сімей з дітьми, освітні програми для дітей
Психологічна підтримка населення	Психосоціальна допомога, психологічна допомога військовим, психологічна підтримка для переселенців
Гуманітарна допомога та підтримка базових потреб	Доступ до продуктів та води, міжнародна допомога, соціальні їдальні та гуманітарні хаби
Відновлення соціальної інфраструктури	Відновлення медичних закладів, ремонт шкіл та дитячих садків, відбудова інфраструктури
Юридичний захист та підтримка прав людини	Захист прав переселенців та постраждалих, боротьба з гендерним насильством, правова допомога

Джерело: авторська розробка

Аспекти соціального забезпечення та соціального захисту у воєнний час мають вирішальне значення для підтримки соціально вразливих верств населення та збереження соціальної стабільності. Оскільки ризики соціально вразливих верств населення зростають у воєнний час, держава має адаптувати систему соціального захисту до нової ситуації. Важливі аспекти соціального забезпечення та захисту у воєнний час наведені в табл. 2.

Всі ці аспекти спрямовані на зниження соціальної напруги, допомогу соціально вразливим верствам населення та відновлення соціальної структури після завершення бойових дій.

Оптимізація системи соціального захисту у воєнний час є важливим завданням для підтримки соціально вразливих верств населення та забезпечення стійкості держави.

Таблиця 2

Ключові аспекти соціального забезпечення та захисту в умовах війни

Напрямок соціального забезпечення	Типи соціального захисту	Характеристика
Захист внутрішньо переміщених осіб (ВПО)	Соціальна підтримка ВПО	Гарантії житла, надання фінансової допомоги та інтеграція ВПО в нові громади
	Психологічна допомога	Психологічна підтримка для осіб, що пережили бойові дії або втратили домівки
	Освітні та медичні послуги	Забезпечення доступу до освіти та медичних послуг для переміщених сімей
Соціальний захист ветеранів і військових	Пенсійне забезпечення	Підвищені пенсії для ветеранів бойових дій
	Реабілітація та адаптація	Реабілітаційні програми для ветеранів, що отримали фізичні або психологічні травми
	Програми працевлаштування	Підтримка професійної перепідготовки та працевлаштування демобілізованих військовослужбовців
Фінансова підтримка для населення	Грошові виплати	Прямі грошові допомоги постраждалим сім'ям, включаючи малозабезпечених та багатодітних
	Компенсації за втрату житла та майна	Програми відшкодування для тих, чий будинок зруйнований через військові дії
	Соціальні програми для тих, хто втратив роботу	Допомога з безробіття, курси з підвищення кваліфікації
Підтримка дітей та вразливих груп	Захист дітей	Забезпечення сиріт, дітей, що втратили батьків або залишилися без догляду, доступом до шкіл, дитячих садків та інших соціальних установ
	Допомога людям з інвалідністю	Розширення соціальних послуг для людей з інвалідністю, включаючи транспорт, реабілітаційні центри, доступність до медичних послуг
Медичне забезпечення	Екстрена медична допомога	Невідкладна медична допомога постраждалим від бойових дій
	Реабілітація поранених	Довгострокова фізична і психологічна реабілітація осіб, які постраждали внаслідок війни
	Вакцинація та профілактика захворювань	Організація вакцинаційних кампаній та заходів для запобігання епідеміям у кризових умовах
Міжнародна допомога та підтримка	Гуманітарні програми	Співпраця з міжнародними організаціями для залучення гуманітарної допомоги
	Програми реабілітації інфраструктури	Міжнародні проєкти з відновлення соціальної інфраструктури (лікарні, школи, соціальні служби)
Соціальна згуртованість і підтримка громад	Волонтерський рух	Розвиток волонтерських організацій, які надають допомогу населенню
	Соціальна підтримка на місцевому рівні	Підтримка місцевих громад, зокрема, забезпечення допомоги найбільш постраждалим

Джерело: авторська розробка

Для цього використовуються такі напрями та інструменти (рис. 5).

Рис. 5. Напрями та засоби оптимізації системи соціального захисту в умовах війни
Джерело: авторська розробка

Оптимізація систем соціального захисту в умовах воєнного часу вимагає гнучкого підходу, швидкого реагування на соціальні зміни та активного залучення всіх рівнів влади та органів державної влади.

В умовах воєнного стану вкрай важливо дотримуватися принципу пропорційності між соціальним захистом громадян і фінансовими можливостями держави та гарантувати право кожного на достатній життєвий рівень, що є одним із ключових елементів регулювання суспільних відносин у соціальній сфері. Відповідно до цих стандартів мають бути внесені зміни до механізму нарахування соціальних виплат та допомоги.

У нинішніх умовах також доцільно звернутись до досвіду західноєвропейських країн для визначення можливих шляхів подолання кризи. Зокрема, важливо якомога більше заохочувати людей, які залежать від соціальних виплат, брати участь у ринку праці. Цей стимул називається «політикою активізації ринку праці» і існує з 1980-х рр. Однак цей підхід необхідно регулювати з етичної та правової точки зору і не обмежуватися мікрокредитами для відкриття малого бізнесу [12].

Основним напрямом удосконалення державного управління бюджетними фінансами у сфері соціального захисту населення є, насамперед, підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування за використання виділених коштів та управління цим процесом. Забезпечення місцевих та регіональних органів влади достатніми доходами для виконання покладених на них функцій може бути досягнуто шляхом бюджетної децентралізації, яка сприяє досягненню збалансованості між регіональними та місцевими бюджетами.

Висновки. Після лютого 2022 р. уряд продовжив фінансувати соціальні програми та збільшувати зайнятість, щоб зберегти виплати під час війни, зменшити рівень бідності та підвищити стійкість економіки країни. Це стало можливим завдяки успішним переговорам уряду з міжнародними фінансовими та гуманітарними організаціями щодо забезпечення фінансування таких програм. Інакше уряд не зможе фінансувати соціальні витрати, оскільки податкових надходжень ледь вистачає на витрати на оборону та безпеку.

Спочатку, після 24 лютого 2022 р., соціальна політика була зосереджена на підтримці внутрішньо переміщених осіб та збереженні інших соціальних виплат, таких як пенсії, щоб забезпечити соціальний захист суспільства. Суспільство зіткнулося з серйозною економічною кризою, яка призвела до тотальної війни. Однак, починаючи з осені 2022 р., а особливо з 2023 р., уряд почав переглядати пріоритети своєї соціальної політики та прагнув обмежити видатки та, що, можливо, важливіше, сприяти стимулюванню економічної активності. Ще однією особливістю соціальної політики України у воєнний час є посилення цифровізації, коли майже вся діяльність здійснюється онлайн.

Фінансування соціальної допомоги ВПО збільшилося через зростання чисельності цієї вразливої категорії населення, але витрати на душу населення залишалися низькими через бюджетні обмеження. У 2022 р. Уряд отримав фінансування від донорів та гуманітарних організацій для надання соціальної допомоги через обмеженість бюджетних коштів, а також були запроваджені одноразові виплати для ВПО. Однак, оскільки наданням соціальних виплат займалися кілька міністерств та численні організації, було складно координувати всю допомогу. Тому для координації благодійних організацій було створено онлайн-платформу еДопомога – одне з перспективних рішень електронного урядування, яке з'явилося під час війни.

Подальший розвиток системи соціального захисту в умовах війни має бути спрямований на створення ефективних програм підтримки внутрішньо переміщених осіб. Соціальна система охорони здоров'я має бути адаптована для надання невідкладної медичної допомоги та тривалої реабілітації. Оскільки війна може лягти важким тягарем на державний бюджет, необхідно забезпечити своєчасну виплату пенсій, допомоги по безробіттю та іншої соціальної допомоги. Розробка стратегії соціального забезпечення під час війни є важливим завданням для забезпечення здатності системи швидко реагувати на нові виклики та задовольняти основні потреби людей. Стратегія має передбачити правове та методичне забезпечення надання соціальних послуг в умовах воєнного стану, розвиток та вдосконалення інституційних та фінансових механізмів підтримки цих послуг, а також моніторинг та оцінку якості соціальних послуг – від підтримки постраждалих від війни до довгострокового відновлення країни після конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Вакулєнко О.В., Голубєнко Т.О., Івженко І.Б. Сучасні здобутки та виклики розвитку соціальних послуг в Україні. Publishing House "Baltija Publishing".

- URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6323/13359-1?inline=1> (дата звернення: 12.10.2024).
- Гітіс Т.П., Чемерис Є.Т., Антонова В.І., Носаньова А.С. Дослідження сучасного рівня захисту населення в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 1(59). С. 116–122.
  - Індекс інфляції в Україні 2024. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (дата звернення: 1.11.2024).
  - Прожитковий мінімум в Україні 2024. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (дата звернення: 1.11.2024).
  - Мінімальна зарплата в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> (дата звернення: 1.11.2024).
  - Мікуляк К.А., Красноноженко В.О. Вплив війни на реалізацію соціального захисту громадян України. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2023. №42. С. 85–90. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua> (дата звернення: 12.10.2024).
  - Сивульська Н.М., Славкова А.А. Соціальний бюджет України: основні тенденції останніх років та реалії під час війни. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/59> (дата звернення: 12.10.2024).
  - Державні фінанси. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> (дата звернення: 12.10.2024).
  - Соціальні послуги в Україні: сучасний стан, проблеми, обмеження. Лабораторія законодавчих ініціатив. 06.09.2024. URL: https://parlament.org.ua/wpcontent/uploads/2024/09/ali_study_socialservices.pdf (дата звернення: 01.11.2024).
  - Федорович І.М., Шевчук Я.О. Соціальний захист населення в умовах воєнного стану: сучасний стан та перспективи розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. С. 161–167.
  - Підлипна Р.П., Смочко В.Ю. Фінансове забезпечення соціальної сфери України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2020. Вип. 38. С. 25–31.
  - Мозоль Н.І. Проблема соціальної справедливості в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 57–60. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/9.pdf (дата звернення: 12.10.2024).

References

- Vakulenko, O.V., Holubenko, T.O., & Ivzhenko, I.B. Suchasni zdotyky ta vyklyky rozvytku sotsialnykh posluh v Ukraini [Current achievements and challenges in the development of social services in Ukraine]. Publishing House “Baltija Publishing”. www.baltijapublishing.lv. Retrieved from <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6323/13359-1?inline=1> [in Ukrainian].
- Hitis, T.P., Chemerys, Ye.T., Antonova, V.I., & Nosanova, A.S. (2020). Doslidzhennia suchasnoho rivnia zakhystu naseleння v Ukraini [A study of the current level of public protection in Ukraine]. *Ekonomicznyy visnyk Donbasu – Economic Bulletin of Donbas*, 1(59), 116–122 [in Ukrainian].
- Indeks inflatsii v Ukraini 2024 [Inflation index in Ukraine 2024]. Minfin. index.minfin.com.ua. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> [in Ukrainian].
- Prozhytkovyj minimum v Ukraini 2024 [Subsistence minimum in Ukraine 2024]. Minfin. index.minfin.com.ua. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> [in Ukrainian].
- Minimalna zarplata v Ukraini [Minimum wage in Ukraine]. Minfin. index.minfin.com.ua. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> [in Ukrainian].
- Mikuliak, K.A., & Krasnonozhenko, V.O. (2023). Vplyv viiny na realizatsiiu sotsialnoho zakhystu hromadian Ukrainy [The Impact of War on the Realization of Social Protection of Ukrainian Citizens]. *Elektronne nauкове fakhove vydannia z ekonomichnykh nauk «Modern Economics» – Electronic scientific professional edition in economic sciences “Modern Economics”*, 42, 85–90. Retrieved from: <https://modecon.mnau.edu.ua> [in Ukrainian].
- Syvulska, N.M., & Slavkova, A.A. (2024). Sotsialnyi biudzheth Ukrainy: osnovni tendentsii ostannikh

- rokiv ta realii pid chas viiny [Social budget of Ukraine: main trends of recent years and realities during the war]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 59. Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/59> [in Ukrainian].
8. Derzhavni finansy [Public finance]. Minfin. *index.minfin.com.ua*. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> [in Ukrainian].
  9. Website Laboratory of Legislative Initiatives. (2024). Sotsialni posluhy v Ukraini: suchasnyi stan, problemy, obmezhenia [Social Services in Ukraine: Current Status, Problems, Limitations]. *parlament.org.ua*. Retrieved from: https://parlament.org.ua/wpcontent/uploads/2024/09/ali_study_socialservices.pdf [in Ukrainian].
  10. Fedorovych, I.M., & Shevchuk, Ya.O. (2024). Sotsialnyi zakhyst naseleння v umovakh voiennoho stanu: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Social Protection of the Population under Martial Law: Current Status and Development Prospects]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 4, 161–167 [in Ukrainian].
  11. Pidlypna, R.P., & Smochko, V.Yu. (2020). Finansove zabezpechennia sotsialnoi sfery Ukrainy [Financial support of the social sphere of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seria: Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, 38, 25–31 [in Ukrainian].
  12. Mozol, N.I. (2022). Problema sotsialnoi spravedyvosti v umovakh voiennoho stanu [The problem of social justice under martial law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 11, 57–60. Retrieved from: http://lsej.org.ua/11_2022/9.pdf [in Ukrainian].

Подано до редакції 01.11.24 р.
Прийнято до друку 02.12.24 р.